

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р Снежанка Запринова Топалова-Пиринска, дм
Катедра Консервативно зъболечение, ФДМ, МУ - София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

Област на висшето образование 7. Медицина и спорт
Професионално направление 7.2 Стоматология
Докторска програма Детска дентална медицина

Автор: д-р Тая Иванова Нихтянова-Гарфалска

Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Катедра: Детска дентална медицина, ФДМ, МУ – Пловдив

Тема: Зъбна ерозия в детска възраст

Научен ръководител: проф. д-р Мария Куклева-Годорова, дмн

Представяне на процедурата и докторанта

В изпълнение на чл.32 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и заповед № Р-1570/17.09.2020 г. на Ректора на МУ – Пловдив и съгласно протокол №1/21.09.2020 г. от заседание на Научното жури съм определена да изготвя рецензия като външен член на научно жури на завършения дисертационен труд д-р Тая Нихтянова-Гарфалска.

Представените документи съответстват на изискванията по чл.115 (1) от Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Пловдив, Правилник на МУ-Пловдив от 06.11.2014 г.

Д-р Тая Нихтянова-Гарфалска е родена на 17.01.1978 г. във Варна. Средното си образование завършва в езикова гимназия в Пловдив“ през 1996 г. Висшето си образование „магистър - дентална медицина“ завършва във ФДМ, МУ - Пловдив през 2002 г. От същата година работи на свободна практика, а от 2005 г.е асистент в Катедра „Детска дентална медицина“ в същия факултет. Придобила е специалност по Детска дентална медицина през 2007 г. Води упражнения на български студенти, участва и в преподаването на английски език от 2015 г. Съобщава за общо 27 научни статии и 20 участия в научни прояви.

Структура на дисертационния труд

Структурата на завършения научен труд съответства на изискванията на ЗРАСРБ и приетите норми за дисертация във ФДМ, МУ – Пловдив. Общият обем е 252 страници и включва следните основни части: въведение 1 стр., литературен обзор 72 стр., собствени изследвания 179 стр., от които цел и задачи 1 стр., основни изводи 1 стр., приноси 1 стр., библиография 32 стр., приложения 37 стр. Литературният справочник по темата обхваща 414 публикации, от които 4 на кирилица. Собствените изследвания са представени в две подчасти „Материал и методи“ и „Резултати и обсъждане“, разгледани по последователността на задачите. Основните изводи са изведени отделно.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Клиничната практика в последните десетилетия показва зачестяване на некариесните дефекти на зъбите, които не са във връзка с бактериалния биофилм и кариесогенната орална микрофлора (ерозии, абразии, клиновидни дефекти и др.). Причините за появата и прогресирането на ерозивни процеси във временното или в постоянното съзъбие са разнообразни и трудно контролируеми, защото се обуславят от

разнообразни условия, включително поведенчески и образователно-културни. Засегнатите от ерозии и абразии зъби не са само временен медико-биологичен и финансов проблем, защото възстановяването на типичната морфология на засегнатите зъби е трудно, нетрайно и не винаги възможно. Възниква продължителен здравословен, функционален и естетичен проблем, който се усложнява с възрастта на индивида и води до загуба на зъбна субстанция, хиперестезии, промени в съотношенията на двете зъбни дъги, особено при засягане на постоянните зъби.

В нашата страна зъбните ерозии са били предмет на епизодични, ограничени и с голяма давност изследвания, но не е проучвано разпространението им, причините и степента на засягане на детските зъби (временни или постоянни). Затова определям дисертационната тема като целенасочено подбрана, актуална и дисертационна.

Познаване на проблема

Литературният обзор е информативен и подходящо структуриран. Засегнати са: терминологията; клиничните и морфологични прояви на ерозиите; диагностиката, съществуващите индекси за оценка; епидемиологията на ерозиите в детска възраст; етиологията – рисковите и модифициращи фактори, включително при деца с бронхиална астма или наднормено тегло; профилактика, контрол и лечение. Обширният обзор по темата показва, че докторантката познава състоянието на проблема и оценява творчески литературния материал. Заключение на обзора акцентира върху нерешените проблеми, които насочват към целта и задачите на избраната дисертационна тема.

Докторантката си поставя за цел да проучи разпространението и рисковите фактори за поява на зъбна ерозия в детска възраст и да изработи препоръки за профилактика. Конкретизира 4 задачи, от които първите три имат по 2 подзадачи. Накратко основните задачи са: 1) да се проучи разпространението на зъбната ерозия в детска възраст, 2) да се изследват рисковите фактори, 3) да се изследват разпространението и рисковите фактори за ерозия при деца с бронхиална астма и отклонения от нормалното телесно тегло; 4) да се изработят препоръки за профилактика на ерозията в детска възраст, съобразно рисковите фактори.

Методика на изследването

Раздел „Материали и методи“ е описан за всяка задача отделно. Използвани са клинично-статистически изследователски методи и обекти, които са адекватни на определените задачи: епидемиологично проучване на 550 деца на 3-5 г. от детски градини и 490 деца на възраст 11-12 г. по предварително избрани диагностични критерии и скали за оценка на степента на тежест на ерозиите по наличните зъби и повърхности; анкетно проучване на рисковите за ерозии фактори (общо 916 коректно попълнени анкети - 429 по данни на родителите и 487 попълнени от по-големите деца); обследване на 58 деца с астма и 1838 деца с отклонения от нормалното телесно тегло. Данните са нанасяни в няколко специално разработени карти съобразно подзадачите. Използвани са разнообразни съвременни статистически методи. Статистическата обработка е направена с SPSS v.19 и Microsoft Excel'2010.

Методите на изследване са подходящи за постигане на поставената цел и за изпълнение на задачите на този дисертационен труд.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е изградена изцяло върху анкетно и клинично-статистическо проучване, насочено към разпространението на зъбните ерозии по детските зъби (временни и постоянни) и определяне на рисковите за тях фактори при здрави деца и деца с някои заболявания (астма и наднормено телесно тегло). Видно от нейната

публикационна активност е, че цялостната разработка е планирана и последователно изпълнена през последните 10 години.

Изследователският материал е достатъчен. Получените резултати заедно с обсъжданията по тях и литературните сведения са изложени по реда на планираните 1-ва, 2-ра и 3-та задачи, а последната задача се свежда до препоръки за предпазване от ерозии в детска възраст. Доказателственият материал е представен в 7 таблици, 98 диаграми и 17 приложения.

Направените обсъждания са стремеж към сравняване на данни от предходни вече публикувани изследвания със собствените резултати.

Всяка подзадача завършва с изводи, които действително са научно доказани в проведените от докторантката изследвания и представят синтезирано крайния резултат.

Изведени са 8 основни изводи, които са базирани на резултатите от статистическата обработка на д-р Т.Нихтянова.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

От приносите на дисертацията (11 общо) 6 са посочени като оригинални и 5 с потвърдителен характер. Оригинални са проучванията на разпространението на зъбните ерозии по временните и постоянните зъби на деца със смесено съзъбие, определянето на дълбочината, площта и степента на увреждане на детските зъби и рисковите фактори за появата им, включително при деца със здравни проблеми – конкретно с бронхиална астма и наднормено тегло. Държа да подчертая, че подобни мащабни проучвания на зъбните ерозии не са провеждани в нашата страна, включително и при възрастни индивиди.

По моя преценка несъответстващо изглежда определянето на 8 основни изводи от тази научна разработка и на 11 приноси. По-реалистично и с тежест биха се приели 4-5 приноси с оригинален характер и толкова с потвърдителен при повече изводи.

Формулирани са систематизирани препоръки към децата и родителите, съсловие, образователните институции и производителите на безалкохолни напитки. Обаче, за да бъдат полезни в действителност и за да се намалят рисковете за поява на ерозии по детските зъби, е необходимо организиране и предприемане на по-специални профилактични мероприятия. Затова препоръчвам на д-р Нихтянова да даде гласност на направените констатации и необходимите препоръки към цялото общество с цел всеобща грижа за подобряване на денталното здраве на децата в България.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представеният списък с публикации и участия в научни форуми във връзка с разработваната дисертационната тема на д-р Т.Нихтянова обхваща 6 научни публикации за периода 2014-2018 г., от които 4 в периодични международни издания и 5 научни прояви от 2011 до 2014 г., едната от тях на чуждестранен конгрес. Оценявам като много добра нейната публикационна активност по време на разработването на дисертационната теза. Освен това два пъти е участвала във ведомствено проектно финансиране от МУ - Пловдив, свързано с разработването на дисертационния труд.

Убедена съм в първостепенната роля и личните заслуги на докторантката при реализиране на цялостната дейност по проведените изследвания, сортирането на събраните данни и обработването на получените резултати, аналитичното обсъждане, формулирането на изводи и приноси, и крайното оформяне на дисертационния труд.

Автореферат

Съдържанието на дисертацията е редуцирано до автореферат с обем 46 страници. Както е прието, литературният обзор и библиографията не са представени. Обсъждането е скромно. Доказателственият материал е изложен в 4 таблици и 21

фигури. Приложен е списък на 6 публикации, 5 участия в научни форуми и 2 финансирани проекти във връзка с дисертацията.

Критични забележки и препоръки

Обзорът би трябвало да бъде по-компактен, по-аналитичен, без обширни разкази за проведени изследвания, не толкова обстоятелствен и с по-ограничен обем.

Прави впечатление използването на различни орално-хигиенни индекси при определяне на орално-хигиенния статус на изследваните деца със здравни проблеми, вероятно поради голямата разлика в броя на обследваните деца в двете групи. При децата с астма се отчитат PI на Loe & Silness и GI по Silness & Loe, CPITN и др. (приложение 8), а в приложение 10 – само OHI-S и малко показатели.

Приложенията № 12-17 със статистически обработените резултати, би трябвало да бъдат вменени в основната част на дисертацията.

Последната четвърта задача оценявам като недостатъчно развита/непълноценна, защото даването на препоръки, т.е. предписание за превенция, изисква апробиране и проследяване на ефекта върху зъбите за определено време. Любопитно ми е по какъв начин препоръките към производителите на безалкохолни напитки ще достигнат до тях, чрез какви средства и кой ще изиска промяна в съдържанието на предназначенията за деца напитки.

Броят на приносите в автореферата (6) не съответства на описаните в дисертацията.

Въпреки направените забележки, представеният материал представлява пълноценен дисертационен труд.

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Според мен получените резултати за рисковите фактори и разпространението на ерозиите по детските зъби дават основание за предприемане на целеви мерки за включване в Националната програма за профилактика на оралните заболявания при децата в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Д-р Таня Нихтянова-Гарфарска представя дисертационен труд с тематична актуалност, валиден доказателствен материал и резултати, водещи към основателни изводи относно зъбните ерозии в детска възраст. Приносите са неоспорими и научно-приложни, защото са базирани на научни факти и изводи, които са полезни за промоция на денталното здраве и планиране на профилактични мерки за децата в България.

Вследствие на представения писмен анализ оценявам положително представения дисертационен труд „Зъбна ерозия в детска възраст“, който съдържа научно-приложни резултати с оригинален принос в науката и покрива изискванията и критериите на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ – Пловдив.

Предлагам на Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на д-р Таня Иванова Нихтянова-Гарфарска в докторска програма по Детска дентална медицина.

01.10.2020 г.

Проф. д-р С. Топалова-Пиринска, дм
Катедра Консервативно зъболечение
ФДМ, МУ – София